
קול קורא לרשויות מקומיות - הגשת בקשה להשתתפות בפיילוט: תכנית חוסן קהילתי

רקע: מהות התכנית המוצעת

בישראל 10 מכל 10 מבוגרים סובל מהפרעת שימוש או התמכרות; נתון זה הופך את ההתמכרות לאחת הבעיות הבריאותיות השכיחות בישראל. שכיחות ההתמכרויות באוכלוסייה הכללית עלתה בשני העשורים האחרונים, ולצידה חלה עליה בשכיחותן של הפרעות נפשיות כגון חרדה ודכאון, שנמצאו קשורות לעליה משמעותית בשימוש בחומרים ממכרים והתנהגויות ממכרות. במקביל עלתה בישראל זמינותם של חומרים ממכרים מסוימים כגון קנביס ותרופות מרשם, וניכרת עלייה בשכיחותן של התנהגויות ממכרות כמו הימורים, התמכרות לאינטרנט ופורנוגרפיה ברשת. כמו כן, משבר הקורונה העצים תופעות של מצוקה נפשית וכלכלית ותסמיני חרדה ודיכאון, ובעקבותיהם ניכרת עלייה בהפרעות שימוש והתמכרויות. במקרים רבים ההתמכרות מביאה להידרדרות במצב הכלכלי והחברתי, לסיכון מוגבר למוות ולתחלואה, להתנהגות אנטי חברתית ולפגיעה במשפחה. במחקר כלכלי של המרכז הישראלי להתמכרויות ICA בשיתוף עם חברת דלויט מ-2019 עולה כי אומדן הנזק הכלכלי למשק הישראלי של תופעת ההתמכרויות עומד על הפסד בגובה 7 מיליארד ₪ בשנה, לאור ירידה בפרודוקטיביות העבודה של מי שסובל מהתמכרות, עלויות רפואיות, פשיעה ואכיפה ועוד.

קיים קושי לגשר על הפער בין המענים הרפואיים והטיפוליים לתופעה, לבין העלייה התלולה בשיעורי ההתמכרות. מאמצי המניעה והטיפול הרווחים כיום מתמקדים באוכלוסיית סיכון ומתאפיינים בטיפול נפשי וגמילה עבור אנשים הסובלים מהתמכרויות. עם זאת, מחקרים מהעשור האחרון טוענים כי גישה זו מוגבלת באפקטיביות שלה, לאור העובדה שלא הפחיתה את שיעורי ההתמכרות באופן משמעותי לאורך השנים, ומצביעים על הצורך בהתערבות מניעתית קהילתית רחבה לטיפול בבעיית ההתמכרויות. מחקרים מעידים כי לתכניות המקדמות את הבריאות הנפשית והרווחה הנפשית של חברי הקהילה פוטנציאל גדול ביותר לצמצום ומניעה של התמכרויות לסוגיהן השונים. תכניות אלו אינן מתמקדות בהתמכרות כבעיה של הפרט בלבד, כי אם רואות בהתמכרות תוצר של שבר במערכות היחסים של האדם עם משפחתו וחברי הקהילה שלו. תכניות מסוג זה פועלות תוך כדי שילוב כוחות חיוביים בקהילה, ושמות להן למטרה לחולל שינוי מ"תרבות של התמכרות" ל"תרבות קהילתית של בריאות נפשית"

משבר הקורונה יצר תנאים אידאליים לפתח תסמיני חרדה ודיכאון ובעקבותיהם תיתכן התפתחות של הפרעות שימוש והתמכרויות. מנתונים שמפרסם משרד העבודה והרווחה עולה כי קיימת עלייה של 47% במספר הפונים למחלקות שירותים חברתיים בשבוע הראשון של חודש יולי 2020, זאת בהשוואה לשבוע המקביל אשתקד. נתון זה עשוי להעיד על הקושי אותו חווים אזרחי ישראל בתקופת הקורונה. במקביל עלתה בישראל הזמינות

של חומרים מסוימים כגון קנביס ותרופות מרשם וחלה עליה בהתנהגויות ממכרות כמו הימורים אונליין ופורנוגרפיה ברשת.

במסגרת הפיילוט לתכנית, המרכז הישראלי להתמכרויות, בשיתוף המשרד לחיזוק וקידום קהילתי ומפעל הפיס, יטמיעו ויבחנו אמפירית תכנית מניעה בשם "חוסן קהילתי", שתכליתה למנוע מגוון רחב של התמכרויות והתנהגויות סיכון בקרב ילדים, בני נוער ומבוגרים במסגרת עירונית ולקדם רווחה נפשית בקהילה. התכנית הינה תכנית קהילתית, המסתמכת על מודלים בעולם שהוכחו יעילות במניעת התמכרויות ברמה לאומית או קהילתית. היעד המרכזי של הפיילוט והתוכנית הוא ביסוס מודל קהילתי למניעה וטיפול בהתמכרויות הניתן ליישום על ידי ערים ורשויות נוספות בכל רחבי הארץ. התוכנית לפיילוט היא תכנית מבוססת מחקר למניעת שימוש בחומרים ממכרים והתמכרויות התנהגותיות (כגון: התמכרות להימורים, אינטרנט, פורנוגרפיה ועוד). התכנית תופעל במסגרת עירונית ברשויות בפריפריה החברתית והגיאוגרפית של ישראל. התוכנית תכלול מגוון רחב של בעלי עניין רלוונטיים שיפעלו יחד תוך שילוב כוחות קהילתיים למניעת התמכרויות.

אוכלוסיות היעד במיזם:

התוכנית היא תוכנית קהילתית הוליסטית אשר תופעל בקרב מספר אוכלוסיות יעד בקהילה:

צוותי חינוך ותלמידים בבתי ספר, בני נוער ומבוגרים-צעירים שזוהו כסובלים מבעיית שימוש בחומרים או בסיכון גבוה להתמכרות, הורים ומטפלים במערכות הציבוריות העירוניות במסגרות שירותי הקהילה רווחה ונוער, הטיפול הנפשי והבריאות.

תכנים מרכזיים בתוכניות המניעה לבני נוער וצעירים - סקירה של ארגון הבריאות העולמי לצד סקירות מחקריות של תוכניות למניעת התמכרויות הגיעו למסקנה, שתוכניות המקדמות את הבריאות הנפשית, החוסן והרווחה האישית של צעירים הן בעלות הפוטנציאל הרב ביותר בהקטנת השכיחות של שימוש בחומרים ממכרים. תוכניות אלו לא מתרכזות ב"תיקון" הצעירים, אלא מציבות כמטרה בנייה של חוסן נפשי וגורמים מגוננים נוספים, היוצרים חיץ בינם לבין השימוש בחומרים ממכרים. תוכניות אלו מקדישות תשומת לב מיוחדת למקומן של ניהול רגשות, התמודדות עם לחץ, ויסות עצמי, התמודדות עם תבניות חשיבה שליליות, הצבת יעדים ומטרות חיובית, תקשורת בינאישית חיובית וחיזוק תמיכה חברתית ואחריות אישית למניעת התנהגויות סיכון והתמכרויות. תהליכים אלו מיושמים לצד מתן ידע עדכני ביולוגי ופסיכולוגי ביחס למניעים הנפשיים והפיזיולוגיים המצויים בבסיס ההתמכרויות וניהול שיח מוטיבציוני עם צעירים המחזק מודעות, שיקול דעת והתנהגות אחראית ביחס לשימוש בחומרים והתמכרויות התנהגותיות.

תכנים מרכזיים בתכנית ההכשרה לצוותי טיפול – הכשרות לאנשי מקצוע יתמקדו בהרחבת הידע וחשיפה לגישות ושיטות טיפוליות עדכניות להתמודדות עם התמכרויות התנהגותיות, התמכרות לחומרים בדגש על התמכרות לקנביס ומשככי כאבים, התייחסות לבריאות הנפש ותחלואה כפולה, התייחסות לטראומה בתהליך הטיפול בהתמכרות ומאפייני טיפול באוכלוסייה 'נורמטיבית'. תכני ההכשרה נשענים על גישות טיפול מבוססות מחקר ופרוטוקולים טיפוליים ייעודיים להתמכרויות ולאוכלוסיות יעד שונות.

על מנת למנוע התגברות תופעות ההתמכרויות ועל מנת לתת מענה לתופעה, המשרד לחיזוק וקידום קהילתי בשותפות עם המרכז הישראלי להתמכרויות ומפעל הפיס מובילים את התכנית כתכנית משותפת.

1. תנאי הסף להגשת בקשה להצטרף לפיילוט:

- א - הרשות נמצאת בדרוג הלמ"ס 6-1 במועד פרסום הקול הקורא לתוכנית;
 ב - מספר התושבים ברשות לא יפחת מ-35,000 עד 150,000 איש;
 ג - ברשות מועסק מנהל יישובי של הרשות לביטחון קהילתי.

2. להלן אמות המידה והדרישות לבחינת בקשות הרשויות המקומיות המבקשות להציע את עצמן לפיילוט

- א. על רשות מקומית המעוניינת להצטרף לפיילוט להציג תשתית מבוססת לפעילויות עם קבוצות שונות בקהילה, בדגש על בני נוער, צעירים והורים. בשלב זה תבחן הפריסה של מרכזים והפעילות שלהם ברשות - מספר הפעילויות שהן עורכות והתאמתן לקהל היעד (נוער/צעירים/הורים). להלן מצורף טבלה המפרטת את הפעילות שעל הרשות המקומית לפרט לטובת בחינה וניקוד התשתית הקיימת ברשות:

ס"ח ניקוד	אופן הניקוד	סוג הפעילות	
	פריסת המרכזים עד 2 מרכזי צעירים פעילים ברשות- 3 נקודות בין 3-5 מרכזים פעילים- 5 נקודות. מעל חמישה מרכזים פעילים- 7 נקודות. תדירות הפעילות המיועדת לנוער בכל המרכזים ברשות עד שלוש פעילויות בחודש ייעודית לצעירים - 3 נקודות בין 4-8 פעילויות בחודש- 5 נקודות מעל 8 פעילויות בחודש- 7 נקודות התרשמות כללית מסוג הפעילות והתאמתה לקהל היעד ברשות 0- 5 נקודות	אנא ציינו מהו סוג הפעילויות שמציע מרכז הצעירים- נושאי פעילות וקהלי היעד. ציינו מהו טווח הגילאים של צעירים המגיעים לפעילויות המרכז. מהו מספר המשתתפים הממוצע לכל פעילות. (ציינו טווח בין מינימום למקסימום)	מרכזי צעירים פעילים
	פריסת המרכזים עד 2 מרכזים קהילתיים פעילים ברשות- 3 נקודות	מהו סוג הפעילות אשר מציעים מרכזים קהילתיים.	מרכזים קהילתיים

	• בין 3-5 מרכזים פעילים- 5 נקודות. • מעל חמישה מרכזים פעילים- 7 נקודות. תדירות הפעילות המיועדת לנוער לצעירים והורים בכל המרכזים ברשות • עד שלוש פעילויות בחודש - 3 נקודות • בין 4-8 פעילויות בחודש- 5 נקודות • מעל 8 פעילויות בחודש- 7 נקודות התרשמות כללית מסוג הפעילות והתאמתה לקהל היעד ברשות -0 - 5 נקודות	האם קיימים חוגים או פעילות פנאי בהפעלה רשותית/סבסוד? (בדגש על נוער, צעירים והורים) ציינו את סוגי האוכלוסיות המגיעות לפעילויות במרכזים הקהילתיים.	
	פריסת המרכזים • עד 2 מרכזים פעילים ברשות- 3 נקודות • בין 3-5 מרכזים פעילים- 5 נקודות. • מעל חמישה מרכזים פעילים- 7 נקודות. תדירות הפעילות המיועדת לנוער לצעירים והורים בכל המרכזים ברשות • המרכז מקיים עד שלוש פעילויות בחודש- 3 נקודות • בין 4-8 פעילויות בחודש- 5 נקודות • מעל 8 פעילויות בחודש- 7 נקודות התרשמות כללית מסוג הפעילות והתאמתה לקהל היעד ברשות -0 - 5 נקודות	ציינו את סוגי המרכזים השונים. האם הפעילות מסובסדת/מסובסדת חלקית? האם קיימים חוגים בהפעלה רשותית/סבסוד? עבור מי מיועדת הפעילות (דגש על נוער, צעירים והורים) מהן סוגי הפעילויות עבור קהלי היעד המוגדרים.	תשתיות קהילתיות בנושא ספורט תרבות ופנאי
			סה"כ ניקוד לרשות

- לכל אחד מהפרמטרים המפורטים בעמודה של סוג הפעילות שטבלה יש לצרף עמוד נפרד בו הרשות המקומית תפרט אודות הפעילויות ע"פ השאלות והפרטים המבוקשים בטבלה – דהיינו יש לצרף 3 עמודים : אחד הנוגע למרכזי צעירים, אחד למרכזים קהילתיים ואחד לתשתיות קהילתיות בנושא ספורט תרבות ופנאי.
- מפתח: בני נוער בגילאים 12-18, צעירים בגילאים 19-30, הורים בכל הגילאים שהם הורים לילדים עד גיל 18

ב. לעניין החומרים שמעבירה הרשות להוכחת עמידתה בדרישות שבטבלה, ניתן לדרוש מרשות המעוניינת להצטרף לפיילוט להוסיף ולהמציא מסמכים ואסמכתאות נוספים להוכחת עמידתם בפירוט שבטבלה, לרבות מסמכים ואסמכתאות שהופקו לאחר הגשת ההצעה, ובלבד שתוכיח כי הדרישות התקיימו טרם הגשת ההצעה להשתתף בפיילוט.

ג. הרשות המקומית תפרט להלן את המוטיבציה הרשותית להשתתפות בתכנית. מהו החזון העירוני באשר להשתתפות בתכנית ומה המאמצים והאמצעים שתעמיד הרשות לטובת הצלחת התכנית (עד עשר נקודות) :

ד. נציגי התכנית יכולים לבקר במרכזים השונים, להתרשם ולתת את הדעת לפי שיקול דעתה, ובהתאם לדברים העולים מהשטח ולתקן את הניקוד שניתן סעיף א' ו-ג' לעיל בהתאם להתרשמות מהביקור במתקנים של הרשות המקומית הרלוונטיים לתכנית.

ה. הרשות תיבחר על בסיס הניקוד הגבוה ביותר שיתקבל וההתאמה שלה להפעלת הפיילוט. ניתן יהיה לבחור הצעה שאינה בעלת הציון המשוקלל הגבוה ביותר, בגין נסיבות מיוחדות ומטעמים שיירשמו, לאחר מתן זכות טיעון לרשות שלא נבחרה.

ו. ראש הרשות המקומית _____ (להלן "רשות"), מתחייב להוביל ולקדם את המיזם "חוסן קהילתי" ברשות, לקדם את פעילות היחידות השונות יחד, בשיתוף פעולה בכדי למקסם את הערך והתפוקה של המיזם עבור הרשות ותושביה.

שם ראש הרשות: _____ חתימה וחותמת הרשות: _____ תאריך: _____:

ז. הרשות המשתתפת בפיילוט תבחר בהתאם לקריטריונים הנ"ל, ואשר הגישה בקשת הצטרפות לתכנית, באמצעות וועדת בחירה ובה נציגי השותפים במיזם.

ח. רשויות מקומיות העומדות בתנאי הסף ואשר מעוניינות לקחת חלק בתכנית, מתבקשות למלא את טופס הבקשה המצורף ולשלוח את הטופס המלא בצירוף הדרישות שבסעיפים א' ו-ג' לעיל למרכז הישראלי להתמכרויות לכתובת: ת.ד. 14150 מיקוד 420784, מרכז אגמים נתניה. נא לציין "קול קורא - חוסן קהילתי" על המעטפה, עד לתאריך 8.3.21.

יש לוודא הגעת טופס בקשת הצטרפות בטלפון: 09-9789510

בנוסף ניתן להגיש את בקשת הצטרפות לתכנית במייל:

reute@ica.org.il , נא לציין בכותרת המייל "קול קורא – פיילוט חוסן קהילתי" בנדון. יש לוודא קבלת מייל חוזר המאשר קבלת בקשת ההצטרפות.

ט. רשות מקומית שלא תגיש בקשה במסגרת קול קורא זה עד התאריך 8.3.2021 לא תוכל להשתתף בפיילוט. מובהר כי טפסים שיגיעו לאחר המועד זה לא יתקבלו.

י.בחירת הרשות המקומית בה יופעל הפיילוט מבין הרשויות הפונות תהיה בהתאם לאמות המידה המפורטים בנוהל ההצטרפות ובהתאם להחלטות ועדת ההיגוי המשותפת של התכנית.

יא. מענה לשאלות: רשות המעוניינת בכך רשאית לפנות לקבלת הבהרות בכתובת מייל הבאה reute@ica.org.il , נא לציין "שאלות הבהרה – פיילוט חוסן קהילתי" בנדון, וזאת עד ליום 1.3.21.

אל:

המרכז הישראלי להתמכרויות

בקשת הצטרפות לתכנית "חוסן קהילתי"

* טופס הצטרפות כולל נספח.

1. אנו מבקשים לצרף את הרשות המקומית _____ (להלן- הרשות) לתכנית "חוסן קהילתי".
2. הרינו מצהירים בזאת כי ככל שהרשות תיבחר לתכנית הרי שתוקם ועדת היגוי עירונית להובלת התכנית ברשות.
3. הרינו מצהירים כי הרשות המקומית תתגייס להצלחתה של התכנית ותעמיד את גורמי המקצוע ברשות ובמוסדות החינוך שייבחרו להפעלתה של התכנית לרשות צרכי ההפעלה.
4. אנו נעמיד את כלל הגורמים הרשותיים ונפעל אל מול קהלי היעד השונים לטובת הצלחתה של התכנית.
5. אנו מצהירים כי אין לנו דרישה תקציבית מהמשרד לקידום וחיזוק קהילתי במסגרת התכנית ולא מהמרכז הישראלי להתמכרויות ואנו מודעים כי המשרד והמרכז הישראלי יפעילו את התכנית תוך הקצאת משאבים הכרחיים להפעלתה.
6. אין בקול קורא זה ובבחירת הרשות לתכנית בכדי להתחייב התחייבות תקציבית כל שהיא כלפי הרשות המקומית.
7. ידוע לנו כי ככל שהתכנית תגיע לסיום אין בבחירת הרשות התחייבות להמשך הפעלתה של התכנית בשנה נוספת.

על החתום :

גזבר הרשות המקומי

ראש הרשות המקומית